

— об'єктивні обставини, що характеризують об'єктивну сторону складу злочину, вчиненого виконавцем (наприклад, спосіб) можуть бути поставлені у провину іншим співучасникам лише за умови, якщо вони заздалегідь знали про ці обставини, тобто були поінформовані про них;

— суб'єктивні ознаки, що визначають кваліфікацію злочину, вчиненого виконавцем (наприклад мотив), можуть бути поставлені у провину іншим співучасникам також за умови, що вони заздалегідь знали про них, були поінформовані про їх наявність;

— обставини, що обтяжують чи пом'якшують відповідальність, але характеризують лише особу співучасника, навіть якщо інші співучасники знали про їх наявність, ставляться у провину лише тому співучасникові, на боці якого вони мали місце. Іншими словами, «особисті» обставини (наприклад, повторність, рецидив) не можуть впливати на відповідальність інших співучасників [3].

Література

1. Лобойко Л. М. Кримінальний процес: підручник / Л. М. Лобойко. – К. : Істина, 2014. – 432 с.

2. Кримінальний кодекс України: Чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 28.03.2014 [Електронний ресурс] // Режим доступу: [http:// zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14)

3. Практика судів України з кримінальних справ, 2009–2011 / за заг. ред. В. Я. Тація ; уклад. В. І. Тютюгін. – Вид. 2-ге, допов. – Х. : Одісей, 2012. – 504 с.

4. Співвиконавство як проста форма співучасті в злочині / Т. Слободяник // Віче. – 2009. – № 24. – С. 15-17.

УДК 343.121.5(043.2)

Лихова С. Я., д.ю.н., професор,
Земляк І. Я., студентка,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Від природи неповнолітні за біологічними і психологічними показниками значно відрізняються від осіб повнолітніх (дорослих), що й визначає особливості їх соціального і правового статусу. Державні органи й установи повинні здійснювати, головним чином, «батьківські»

заходи щодо неповнолітніх, максимально сприяючи їх соціалізації, вихованню достойними громадянами держави. Кримінально-правові заходи державного примусу вельми небажані щодо неповнолітніх. Адже неповнолітні не мають достатнього життєвого досвіду, легко піддаються навіюванню, не завжди розуміють різницю між моральним і аморальним, у них в значній мірі відсутні необхідні знання, навички соціальної поведінки, адекватна оцінка своїх вчинків [1].

Проблема злочинності неповнолітніх була і залишається однією з найбільш болючих для суспільства будь-якої держави в різні історичні епохи. Особливої актуальності вона набуває в період кризових етапів розвитку певного суспільного утворення. Адже в час, коли втрачаються стабільні ціннісні орієнтири, діти найпершими реагують на ці зміни, що впливає на їхню свідомість і поведінку.

Рівень злочинності неповнолітніх, загрозливі тенденції у її структурі вимагають нових підходів до профілактики і ефективної протидії цьому небезпечному суспільному явищу. Особливо актуальним це питання постає в умовах реформування сучасної системи кримінального права, зокрема, у відношенні до дітей.

І все ж, сьогоднішній стан злочинності в Україні, в тому числі серед неповнолітніх, не дає можливості відмовитись від застосування до них заходів кримінально-правового впливу, коли інші види державного впливу вичерпані або неефективні. Законом встановлений оптимальний вік, з якого можлива кримінальна відповідальність громадян, — шістнадцять років і тільки за деякі злочини, суспільна небезпека яких очевидна і для осіб молодшого віку — з чотирнадцяти років (ст. 22 ККУ). Головною метою застосування кримінально-правових заходів щодо неповнолітніх, які вчинили злочин, є їх виправлення, недопущення рецидивних проявів з їх боку. Неповнолітній злочинець повинен відчути особливість підходу суспільства до питання його відповідальності за вчинене.

Відправною позицією кримінального законодавства є така, що вчинення злочину неповнолітнім завжди є обставиною, що пом'якшує покарання (п. 3 ч. 1 ст. 66 ККУ). Закони про амністію в першу чергу розповсюджуються на неповнолітніх злочинців. Але цього недостатньо.

У ККУ міститься розділ XV Загальної частини «Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх». Всі ці особливості мають виключно пільговий характер порівняно з кримінальною відповідальністю і покаранням повнолітніх злочинців. Підстави і принципи кримінальної відповідальності неповнолітніх єдині із тими, що закон встановлює для дорослих. На них

розповсюджуються положення норм Загальної і Особливої частин ККУ, за тими виключеннями і відмінностями, які зазначені в розділі XV Загальної частини. Ці виключення й відмінності стосуються питань звільнення від кримінальної відповідальності, видів і розмірів покарань, що застосовуються до неповнолітніх, звільнення їх від відбування покарання, погашення та зняття з них судимості [2, с. 79].

Проаналізувавши кримінальне законодавство чотирнадцяти зарубіжних країн, можна зробити висновок, що виділяючи мінімальний вік кримінальної відповідальності, законодавці здебільшого не беруть до уваги соціально-психологічні дослідження розвитку особи неповнолітніх, що й зумовлює встановлення різного мінімального віку кримінальної відповідальності в цих державах. Вирішення питання про початковий вік кримінальної відповідальності потребує відмови від уже звичних форм соціально-психологічного аналізу на рівні здорового глузду та емоційних станів окремих учених. Лише комплексний підхід до цієї проблеми з урахуванням найновіших досліджень в інших галузях наук, зокрема психології, педагогіки, медицини, дасть змогу ефективно її розв'язати. Сучасні дані кримінологічних, психологічних, педагогічних та соціологічних досліджень, показники судової статистики, порівняння кримінального законодавства інших держав підтверджують думку про необхідність встановлення нової кримінально-значимої періодизації віку. Водночас враховуються висловлені в літературі пропозиції про зниження або, відповідно, підвищення віку кримінальної відповідальності за окремі злочини. Враховані також вимоги Національної програми «Діти України» про забезпечення прав неповнолітніх, які вчинили з 11-річного віку суспільно небезпечні діяння.

Література

1. Конвенція ООН «Про права дитини» від 20 листопада 1989 р. Ратифікована Україною 27 лютого 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>
2. Левендаренко О. О. Кримінальне судочинство у справах неповнолітніх: історичний аспект / О. О. Левендаренко // Закон і підліток: Матеріали обласної науково-практичної конференції. Донецьк, 27 жовтня 2000 року/ Гол. ред. Ю.Л. Титаренко. – Донецьк: ДІВС, 2012. – С. 193-202.